

Буга чейинки болгон “электрондук петициялар” демилгеси боюнча

АНАЛИТИКАЛЫК ОТЧЕТ

Бишкек ш. 2024-ж.

Мазмуну

Киришүү	3
1. “Петиция” түшүнүгү	4
1.1. Эл аралык мыйзамдарда жана айрым чет өлкөлөрдүн мыйзамдарында “петиция” термининин эске алынышы	4
1.2. Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдарындагы “петиция” термининин колдонулушу	5
2. “Петиция” институтунун өнүгүү тарыхы жана петициялар боюнча эл аралык тажрыйба	6
3. Электрондук петицияларды киргизүү боюнча 2019-жылы сунушталган “Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” мыйзам долбооруна укуктук талдоо	11
Жүргүзүлгөн талдоонун жыйынтыгынын негизиндеги электрондук петицияны киргизүү боюнча жалпы сунуштар	17
Тиркеме №1_“Электрондук петиция” демилгеси_боюнча аналитикалык отчетко “Электрондук петиция” демилгесин жүзөгө ашыруу боюнча эл аралык практиканы салыштыруу_МАТРИЦАСЫ.....	19
Тиркеме №2_“Электрондук петиция” демилгеси_боюнча аналитикалык отчетко Эл аралык практикада петицияларды берүү жана кароо_АЛГОРИТМДЕРИ	27

Киришүү

БУУнун программалык документтери, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары катышууну, инклюзивдүүлүктү жана максатка багытталгандыкты камсыз кылуу максатында, маалыматтык жана байланыш технологияларынын жардамы менен жарандарды саясатты иштеп чыгууга, чечимдерди иштеп чыгууга жана кабыл алууга, маалыматтардын жана коомдук кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн жакшыртууга тартуу зарылчылыгын жарыялашат. Саясаттын варианттарын сунуштоодо жана саясий диалогду калыптандырууда, мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өнөктөштүккө негизделген мамилелерди курууда жарандардын ролу демократиялык баалуулуктарга умтулган мамлекет жана коом үчүн ар дайым артыкчылыктуу болуп саналат. Ал эми азыркы доордо бул максаттарга маалыматтык жана байланыш технологияларысыз, онлайн-инструменттерсиз жетүү мүмкүн эместиги айкын.

Ал эми ушундай таасир этүүчү онлайн-инструменттердин бири болуп электрондук петициялар саналат. Электрондук петициялар, жарандардын пикирлерин эске алуу менен мамлекеттик жана муниципалдык башкарууда, саясий чечимдерди кабыл алууда, ошондой эле көйгөйлөрдүн кеңири чөйрөсү боюнча жарандардын кайрылууларына чара көрүүнү кошо алганда, жарандар менен бийлик органдарынын өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылат. Ошентип, электрондук петициялар жарандар менен мамлекеттик бийлик органдарынын ортосундагы байланышты түзүүдө маанилүү ролду ойнойт жана жергиликтүү деңгээлде да, өлкөнүн деңгээлинде да саясатты калыптандыруу процессине жарандардын активдүү катышуусуна өбөлгө түзөт. Ошол эле учурда бул инструменттин инклюзивдүүлүгү жана жарандар үчүн аны жасалма чектөөлөрсүз жана басмырлоосуз колдонуу мүмкүнчүлүгүнүн болушу маанилүү болуп саналат.

Ушул аналитикалык отчет электрондук петициялар боюнча буга чейинки демилгенин артыкчылыктарын жана кемчиликтерин аныктоонун негизинде, электрондук петициялар боюнча мыйзам долбоорун сапаттуу иштеп чыгууну жана натыйжалуу илгерилетүүнү камсыз кылуу максатында даярдалган. Аналитикалык отчетто эл аралык тажрыйбадагы жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген "петиция" түшүнүгү, эл аралык укуктук стандарттар, "петиция" институтунун өнүгүү тарыхы жана петициялар боюнча эл аралык тажрыйбасы жана электрондук петицияларды киргизүү боюнча 2019-жылы сунушталган "Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө" мыйзам долбоорунун укуктук талдоонун натыйжалары каралды. Отчетто аныкталган көйгөйлүү аспектиери дагы жана электрондук петицияларды укуктук талаага киргизүү боюнча сунуштары дагы берилди.

Буга чейинки электрондук петициялар демилгесин талдоонун натыйжалары боюнча ушул аналитикалык отчет БУУнун Өнүктүрүү программасынын "Отчеттуулукту, айкындуулукту, жарандарды тартууну, коомчулуктун катышуусун, ошондой эле парламенттин негизги көзөмөлдөөчү жана мыйзам чыгаруу функцияларын күчөтүү" долбоорунун колдоосунда "ЛАРК" аналитикалык изилдөөлөр борбору" ("ЛАРК" АИБ) коомдук фонду жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине караштуу "Парламентти жана демократияны өнүктүрүү борбору" (ПДӨП) менен кызматташтыкта даярдалды.

1. “Петиция” түшүнүгү

1.1. Эл аралык мыйзамдарда жана айрым чет өлкөлөрдүн мыйзамдарында “петиция” термининин эске алынышы

"Петиция" термини эл аралык актыларда, өзгөчө илимий адабияттарда, ошондой эле иш жүгүртүүнүн адаттарында, социалдык тармактарда көп кездешет. Эл аралык актыларда "петиция" термини 1945-жылы кабыл алынган Бириккен Улуттар Уюмунун Уставынын 87-беренесинде эске алынган, анда Башкы Ассамблеянын жана анын жетекчилиги астындагы Камкорчулук кеңешинин: "Петицияларды кабыл алуу жана аларды башкаруу бийлиги менен кеңешип карап чыгуу" деп ыйгарым укуктары аныкталган.

ЕБга мүчө өлкөлөр үчүн "Петиция" жөнүндө сөз болгон дагы бир негизги ченемдик укуктук акт болуп "Адам укуктары жана негизги эркиндиктер жөнүндө Европа конвенциясы" (Рим ш., 4.XI.1950-ж.) саналат. Европа конвенциясынын мааниси боюнча петиция берүү укугун бир же бир нече укуктар Конвенцияга мүчө мамлекеттердин бири тарабынан бузулгандыгынын негизинде Конвенцияда каралган контролдук механизмди ишке киргизүүнү демилгелөө укугу катары аныктоого болот. Документтин өзүндө Конвенцияга мүчө мамлекеттин (же мүчө мамлекеттердин) петиция берүү укугу менен жеке берүү укугу айырмаланат. Ошентип, Евро-биримдикке мүчө өлкөнүн тургуну өз петициясын бере алат, ал ЕБдин ыйгарым укуктары жана карамагына кирген маселелерге гана тиешелүү болушу керек.

Айрым өлкөлөрдүн мыйзамдарында "петиция" термини мамлекеттин башкы мыйзамынын деңгээлинде, б.а. Конституцияда аныкталган. Мисалы, АКШнын Конституциясы "конгресс... элдин тынч чогулуу жана кыянатчылыктарды оңдоо боюнча петициялар менен өкмөткө кайрылуу укугун чектеген мыйзамдарды чыгарбашы керек" деп жарыялайт. Бельгиянын Конституциясында ("Бельгиялыктар жана алардын укуктары жөнүндө" II бөлүк 28-б.) ар бир адамдын "бир же бир нече адам кол койгон петициялар менен коомдук бийликке кайрылуу" укугу бекитилген. Болгариянын Конституциясында "жарандар мамлекеттик органдарга даттануулар, сунуштар жана петициялар менен кайрылууга укуктуу" деп көрсөтүлгөн. Молдова Республикасынын Конституциясы бийликке жеке же жамааттык тартипте жазуу жүзүндөгү талап, даттануу, сунуш менен кайрылуу укугун – петиция берүү укугун белгилейт. Мында "петиция берүү укугун ишке ашыруу жамааттык формада гана өтүшү мүмкүн, мында мамлекеттик органга же кызмат адамына петиция берүү жана ал боюнча чечим кабыл алуу жол-жобосу өзүнчө өндүрүшкө бөлүнүп, атайын ченемдик акт менен жөнгө салынышы керек" деп белгиленген.

Петиция – petiře лат. тилинен алынган - умтулуу, суроо

Петиция – бул мамлекеттик бийлик органдарына же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына жазуу жүзүндө берилген жамааттык өтүнүч

Петиция (лат. petitio — суроо-талап) — жамааттык кайрылуу (талап, суроо-талап, өтүнүч).

Өтүнүч - расмий белгиленген форма боюнча бир нерсе жөнүндө өтүнүч кат менен жазуу жүзүндөгү арыз

Өтүнүч кат - ушундай өтүнүчтү же ушундай сунушту камтыган документ

Тыянак: чет элдик актыларда "петиция" терминин колдонуу бирдей эмес. "Петиция" термини көбүнчө мамлекеттин башкы мыйзамынын деңгээлинде - Конституцияларда аныкталат. Ошого карабастан, көбүнчө петиция аларда кайрылуу терминине тектик синоним катары түшүнүлөт. Бирок, "петиция" термини анын айырмачылыктарын мүнөздөгөн бир нече өзгөчөлүктөргө ээ:

1. Петициялар негизинен кайрылуу болуп саналат жана жамааттык формада берилет;
2. Петиция контролдоо механизмдин кыянаттык менен пайдаланууну жоюу боюнча укуктук механизмдерди ишке киргизүүнү демилгелеген укук болуп саналат;
3. Петицияларды кароо кайрылууларды кароонун жалпы эрежеси боюнча жүргүзүлбөйт жана көпчүлүк учурда өзүнчө атайын ченемдик актылар менен жөнгө салынат.

1.2. Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдарындагы "петиция" термининин колдонулушу

"Петиция" термини Кыргыз Республикасынын Президентинин 2018-жылдын 31-октябрындагы №221 жарлыгы менен бекитилген "2018-2040-жылдары Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясында" ("Мамлекеттик башкаруу" IV бөлүмүнүн "Ар бир жаран үчүн натыйжалуу жана адилет мамлекет" 4.1.-бөлүкчөсү) кездешип, анда мамлекеттик башкаруунун ийгилигинин маанилүү критерийи болуп жарандардын ишеними болуп саналарын, ал болсо жарандардын муктаждыктарына жана керектөөлөрүнө, анын ичинде жарандардын петицияларына жооп кайтаруунун так механизмдин болушу менен камсыз кылынары аныкталган. Ошондой эле "петиция" термини Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 2023-жылдын 13-сентябрындагы №1420-VII токтому менен бекитилген "Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 2027-жылга чейинки өнүгүү стратегиясынын" 7-бөлүмүндө кеңирирээк колдонулат, анда аталган Стратегиянын алкагында ишке ашырылып жаткан "электрондук петициялар" долбооруна тиешелүү ченемдер белгиленген.

Эң кызыктуусу, "петиция" термини жөнүндө сөз 2000-жылдын 13-январындагы №3 "Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамында камтылган, анда 10-беренесинин 2-абзацынын 10-бөлүмчөсүндө жергиликтүү кеңештин жана органдарынын отурумдарында, эгерде алар коомдук мааниге ээ болсо, жарандардын же алардын бирикмелеринин кайрылууларынын, арыздарынын, резолюцияларынын, петицияларынын тексттерин, жергиликтүү кеңеш белгилеген тартипте жарыялоого укуктуу экендиги көрсөтүлгөн.

Корутунду: Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдарында "петиция" термини көбүнчө программалык ченемдик укуктук актыларда жана бир мыйзамда гана эске алынат. "Петиция" термининин конкреттүү аныктамасы мыйзамдарда аныкталган эмес. Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдарындагы "петиция" термининин эске алынышынын жалпы мазмунунан "петиция" термини кайрылуу термининин тектик синоними катары түшүнүлгөнүн жалпылоого болот. Мында, кайрылуулардын түрү катары түшүнүүгө мүмкүндүк берген "петиция" термининин айырмалоочу мүнөздөмөлөрү жок. "Петиция" түшүнүгүн камтыган аталган ченемдик укуктук актыларда, анын жарандардын эркин билдирүүчү жамааттык мүнөздөмө экендиги жыйынтыкталат, бирок петиция берүүнүн эч кандай кошумча жөнгө салынышы аныкталган эмес.

2. “Петиция” институтунун өнүгүү тарыхы жана петициялар боюнча эл аралык тажрыйба

Петициялар - институт катары байыркы убакта эле пайда болгон, алсак байыркы Египетте, Байыркы жана Орто падышалыктардын фараондорунун убагында (б.з.ч. 23-20-кылымдар) ири таш блокторун ташуу үчүн жалданган жумушчулар эмгек шарттарын жакшыртуу талаптары менен петиция беришкендиги археологиялык табылгалар менен тастыкталган. Кылымдар бою адамдар кандайдыр бир суранычтарын канааттандыруу үчүн өтүнүчтөр менен мамлекеттин жогорку бийлигине – императорлорго жана падышаларга кайрылып келишкен, булар мааниси боюнча петиция болуп саналат. Петиция институтунун андан аркы өнүгүшү конституционализмдин калыптанышына байланыштуу. "1628-жылдагы укуктар жөнүндө петиция" жана "1689-жылдагы укуктар жөнүндө Билль" олуттуу мааниге ээ. Алсак, Улуу Британияда 1628-жылы, падышанын букараларынын укуктары менен эркиндиктерин ырастаган жана жарандардын укуктары жана эркиндиктерин падыша бийлиги тарабынан бузулушуна карата каршы нааразычылыктарды камтыган петициянын негизинде "Укуктар жөнүндө петиция" бекитилген. Ошол эле учурда, адам укуктарын юридикалык жактан бекиткен алгачкы документтердин бири болуп саналган "1689-жылдагы укуктар жөнүндө Билль" падыша бийлиги тарабынан букараларынын кысымы астында кабыл алынган.

АКШнын Конституциясынын, бийликке кайрылуу укугун өзүнө камтыган, биринчи өзгөртүүсүнүн 1791-жылы кабыл алынышы петиция институтунун калыптанышына маанилүү болуп саналат. Бирок, кайрылуулардын бир түрү катары петиция АКШда тарыхый жактан андан да мурда болгон, анткени 1770-жылдары Жаңы Англиядан келген кара терилүү кулдар мыйзам чыгаруу органдарын эркиндикти талап кылган петициялар менен кайрылып келишкен, ошондой эле кулчулукту жоюу боюнча петицияны конгресске Бенджамин Франклин 1790-жылы расмий түрдө берген.

Петиция институтунун андан ары өнүгүүсү Швейцарияда уланган, анда 1848-жылы жарандардын петиция берүү укугу Швейцариянын Конституциясында бекитилип, аталган укук жарандардын саясий иштерге түз катышуусунун биринчи форматы болгон. 1874 жана 1891-жылдары киргизилген референдум жана элдик мыйзам чыгаруу демилгеси петиция берүүнүн андан ары өнүгүүсүн күбөлөндүрөт. Ошого карабастан, Швейцариянын мыйзамдарында өкмөттүн петицияга расмий жооп берүү милдеттүүлүгү каралбагандыгы, петиция маселесинин кемчиликтери катары белгилениши керек. Бирок, буга карабай, Швейцарияда петиция институту жылдан жылга популярдуу болуп баратат, мисалы 1999-жылы, жылына болгону 9 даана петиция берилген болсо, 2012-жылга карата алардын саны жылына 68 петицияга чейин өскөн.

Азыркы учурда петицияларды берүү, өзгөчө онлайн-ресурстарды пайдалануу менен (онлайн-петициялар) дүйнө жүзү боюнча көп тарай баштады. Кыргыз Республикасында петиция институтун киргизүү үчүн талдоо жана сунуштарды даярдоо максатында, өнүккөн батыш өлкөлөрүнүн жана постсоветтик мейкиндиктеги өлкөлөрүнүн петициялардын, өзгөчө онлайн-петициялардын укуктук тескелиши боюнча топтолгон тажрыйбасын карап чыгуу зарыл.

Улуу Британия. Улуу Британия биринчилерден болуп 2006-жылы мамлекеттик деңгээлде онлайн-петиция аянтчасын ишке киргизген өлкөлөрдүн бири болуп саналат. Бирок, көп өтпөй бийлик өкмөттүн порталын жеткире иштелип чыкпаган деп тапкан, ошондуктан ал жабылып, 2011-жылы петиция берүү, аларды колдоо жана бийликтин аларга жооп кайтаруу эрежелери алда канча туура жана кеңири жазылып кайрадан өз ишин уланткан. Британ өкмөтүнүн сайтына жарыялангандан кийин петиция 100 миңден ашуун адамдын

колдоосуна ээ болушу керек экенин белгилей кетүү керек. Эгерде кайрылуу ушундай санда кол топтоого жетишсе, анда ал парламенттин угуусуна коюлат, ал жерде четке кагылат же андан ары иш жүргүзүүгө жол берилет. Мында, петиция субъекттеринин чөйрөсү Улуу Британияда жалпы мамлекеттик деңгээлде өкмөттүк мекемелерди да өзүнө камтыйт. Петиция укугу Улуу Британияда бийлик органдары тарабынан белгилүү бир ченемдик укуктук актынын кабыл алынышын демилгелөө үчүн да, кечиктирилгис мыйзамдык жөнгө салууну талап кылган маселелер боюнча аларды кабарландыруу үчүн да колдонулушу мүмкүн.

Германия. Германияда 2011-жылы Германия парламентинин (Бундестаг) сайтында онлайн-петицияларды жайгаштыруу үчүн баракча түзүлгөн. Электрондук берүү жана карап чыгуу жол-жобосу мындай: алгач кайрылууну федералдык парламенттин депутаттары кирген атайын петициялык комиссия талдап чыгат, эгерде ал берүүнүн бардык талаптарына жооп берсе, анда ал жарыяланат. Эгерде жарыялангандан кийин петицияга 50 миңден ашык адам кол койсо, ал петициялык комиссиянын ачык жыйналышында анын демилгечилеринин, айрым учурларда өкмөттүн министрлеринин катышуусунда каралат. Жыйынтыгында комиссия өзүнүн сунуштары менен Бундестагдагы угууларга сунушту жөнөтө алат. Белгилей кетчү нерсе, петицияларды өкмөттүк ресурстарга гана эмес, көз карандысыз платформаларга да жайгаштырууга болот – бул өзгөчө мааниге ээ эмес. Мында, Германиянын парламентинде петициялар боюнча атайын комитет иштей тургандыгын белгилей кетүү керек.

АКШ. Ак үйдүн сайтында 2011-жылдан бери ар бир адам өлкөнүн президентинин администрациясына кайрылуусун түзө турган атайын бөлүм бар, эгерде петиция 25 миң кол топтосо, ага жарандардын талабын эске алуу менен расмий жооп берүүгө милдеттүү. Штаттарда жарандар петицияларды жайгаштырып, аларга кол топтогон көз карандысыз сайттардын кеңири таралганын жана натыйжалуу иштегенин кошумча белгилей кетүү керек.

Ийгиликтүү петициялардын мисалдары

Пакистандык укук коргоочу Малала Юсуфзай кыздардын билим алуу укугу үчүн үгүт жүргүзүп, өз өмүрүн тобокелге салган. Анын эрдиги элди шыктандырып, #withmalala хештеги менен колдогон комментарийлерин калтыра башташкан. Бул толкун менен Пакистанда аялдардын бекер билим алуусу үчүн онлайн петиция түзүлүп, аны 2 миллиондон ашык адам колдогон. Жыйынтыгында өлкөдө акысыз түрдөгү милдеттүү билим алуу укугу жөнүндө мыйзам пайда болгон. Малала кыздардын билим алуу укугу үчүн күрөштүн символуна айланып, 17 жашында Нобель сыйлыгын алган.

Россия. Россия Федерациясында Россия Президентинин 2013-жылдын 4-мартындагы № 183 "Россия Федерациясынын жарандарынын "Россиялык коомдук демилгеси" интернет-ресурсун колдонуу менен багытталган коомдук демилгелерин кароо жөнүндө" Жарлыгынын негизинде интернет-ресурс (Россия коомдук демилгеси (roi.ru) иштейт, анда Россиянын жарандары жарандарды идентификациялоо тутуму аркылуу (ИАБТ - идентификациялоонун жана аутентификациялоонун бирдиктүү тутуму) түрдүү жарандык демилгелерди көтөрүп чыга алышат, же алар үчүн добуш бере алышат. Бул учурда, өлкөнү коомдук-экономикалык жактан өнүктүрүү, мамлекеттик жана коммуналдык башкарууну жакшыртуу маселелери боюнча Россия Федерациясынын жарандарынын сунуштары коомдук демилгелер болуп эсептелет. Бул демилгелерге ИАБТ федералдык мамлекеттик маалымат тутумуна катталган Россия Федерациясынын 18 жашка толгон жарандары электрондук түрдө добуш бере алышат. Федералдык деңгээлде жана Россиянын калкынын

2 миллиондон ашык субъекттеринде алар үчүн кеминде 100 000 добуш берилсе, аймактык жана муниципалдык деңгээлде — эгерде аталган демилге үчүн катталган калктын кеминде 5 пайызы добуш берсе, демилгелер каралат. Добуштардын керектүү санын алган демилге, ишке ашыруу боюнча чаралар жөнүндө чечим кабыл алуу үчүн федералдык, аймактык же муниципалдык деңгээлдеги эксперттик топко түшөт.

Украина. Украинада электрондук кайрылуулар тутуму 2015-жылдан бери “Жарандардын кайрылуулары жөнүндө” Украинанын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүнүн негизинде иштеп келет. Мыйзамда “электрондук петиция” түшүнүгүн кайрылуулардын башка түрлөрүнөн айырмалап, бул “жамааттык кайрылуунун өзгөчө формасы” экенин белгиленет. Алсак, Украинанын ар бир жараны Украинанын Президентинин, Украинанын Жогорку Радасынын, Украинанын Министрлер Кабинетинин жана жергиликтүү өз

Дүйнөдөгү ийгиликтүү петициялардын мисалдары

Россиядагы практика:

- Белугаларды жана косаткаларды Приморьедеги “кит түрмөсүнөн” бошотуу үчүн петиция 1,5 миллиондон ашык добуш чогулткан. Петициялардын жана эколог илимпоздордун жардамы менен туристтерге Байкал нерпасын атууга уруксат берилбей келет;
- Ошондой эле, коомчулуктун кысымы менен белгилүү трансплантолог Михаил Каабак Балдардын ден соолугунун илимий борборундагы мурунку жумушуна кайра калыбына келтирилген;
- Петиция түзүү жана флешмоб россиялык сүрөтчү А. Дарьеге, ага кол салган 38 жаштагы кишиге өзүн коргоо максатында бычак сайгандыгы үчүн жазадан бошонууга жардам берди.

алдынча башкаруу органдарынын расмий сайттарына петицияны жайгаштырууга укуктуу. Эгерде петиция жетиштүү санда кол топтосо (жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын масштабында - калктын санына жараша 75тен 1000ге чейин, өлкөнүн масштабында - 25 миң добуш), ал сөзсүз түрдө каралууга тийиш.

Өзбекстан. 2018-жылдан тартып президент Ш. Мирзиёевдин демилгеси менен жарандардын маанилүү маселелер боюнча позициясын билдирүүчү аянтча катары Mening fikrim (“Менин пикирим”) электрондук жамааттык кайрылуулар порталы ишке киргизилген. Порталды колдонуу менен жарандардын тобу парламенттин палаталарына, ошондой эле облустук, райондук жана шаардык өкүлчүлүктүү органдарына кайрыла алышат. Өзбекстандын 18 жашка толгон жарандары гана кайрылууну түзө алышат жана ага кол кое алышат. Мында, кайрылуу кабыл алынгандан кийин, ал белгиленген талаптарга шайкештиги боюнча Мыйзам чыгаруу көйгөйлөрү жана парламенттик изилдөөлөр институту тарабынан экспертизадан өткөрүлөт. Оң корутунду берилген болсо, кайрылуу жалпы добуш берүү үчүн порталга жарыяланат. Эгерде кайрылуу жарыяланган күндөн тартып 90 күндүн ичинде өлкөнүн парламентине (Мыйзам чыгаруу палатасына, Сенатка) 10 000 добуш, шаардык жана райондук деңгээлдеги өкүлчүлүктүү органдары үчүн 5 000ден жана 1 000ден кем эмес добуш алса, жамааттык кайрылуу каралууга тийиш. Петицияларды берүү боюнча белгилүү чектөөлөр белгиленген, петициялар коммерциялык маселелерге же жазык жана башка жоопкерчиликке алып келген аракеттерди жасоого чакырган же болбосо жеке адамдарга тиешелүү болушу мүмкүн эмес. Компетенттүү орган тарабынан кайрылууну кароонун жыйынтыгы боюнча 60 күндөн ашпаган мөөнөттө чечим кабыл алынып, ал Mening fikrim сайтына жайгаштырылат.

Казакстан. 2023-жылы Казакстанда коомдук контроль жөнүндө мыйзамга кол коюлган, ал, атап айтканда, петицияларды берүү тартибин белгилейт (мыйзамда петицияларды берүүгө жана кароого өзүнчө бөлүм арналган). Петиция, мамлекет менен жарандык коомдун өз ара аракеттенүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу орган аныктаган интернет-ресурсу аркылуу арыз ээси тарабынан берилет. Ошону менен бирге кеңири чөйрөдөгү маселелер петициянын негизи катары боло албай тургандыгы аныкталган. Мындай маселелерге адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузууга алып келиши мүмкүн болгон жана конституциялык түзүлүшкө, коомдук тартипке, калктын саламаттыгына жана адеп-ахлагына шек келтирген маселелер, буга кошумча административдик-аймактык түзүлүш, сотко чейинки териштирүү жана сот адилеттигин, прокуратура органдарынын мыйзамдуулуктун сакталышына жогорку көзөмөл жүргүзүү сыяктуу маселелер кирет. Петиция интернет-ресурска жайгаштырылышы үчүн петицияны 10 жумушчу күндүн ичинде Казакстан Республикасынын 50дөн кем эмес жараны колдоого ээ болушу зарыл жана ал талаптарга жооп бериши керек. Мамлекет менен жарандык коомдун өз ара аракеттенүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу орган петициянын белгиленген шарттарга шайкештигин текшерет жана талаптарга шайкеш келген учурда Казакстан Республикасынын жарандарынын ага кошула баштоосу үчүн петицияны жайгаштырат. Колдоого алынды деп кошулуунун натыйжалары боюнча белгиленген грацияларга жараша добуштарды алган петиция эсептелет, мисалы, Казакстан Республикасынын Өкмөтү тарабынан каралууга тийиш болгон петиция 50 миңден кем эмес добуш топтошу керек. Мында, петиция колдоого алынды деп таануу үчүн добуштардын саны жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу жана өкүлчүлүктүү органдарынын деңгээлине жана тиешелүү административдик-аймактык бирдиктин калкынын санына жараша болот. Петиция аныкталган чектүү санда добуш топтогондон соң, ыйгарым укуктуу орган тарабынан мамлекеттик органга, жергиликтүү өкүлчүлүктүү жана аткаруу бийлигинин органдарына жиберилет. Үйгарым укуктарына жараша борбордук мамлекеттик органдар 40 күндүн ичинде, жергиликтүү башкаруу органдары 20 күндүн ичинде кайрылууну кароого тийиш. Борбордук мамлекеттик орган же бийликтин жергиликтүү башкаруу органы петицияны кароонун натыйжаларынын негизинде петицияны толук же жарым-жартылай канааттандыруу же петицияны канааттандыруудан баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алышат.

Тыянактар: Көптөгөн өлкөлөрдө электрондук петициялар активдүү колдонулуп, электрондук кайрылууларды ишке ашыруунун жана кароонун жетиштүү прогрессивдүү укуктук механизмдери түзүлгөн (“Электрондук петиция” демилгеси боюнча бул аналитикалык отчеттун “Электрондук петиция” демилгесин жүзөгө ашыруу боюнча эл аралык практиканы салыштыруу МАТРИЦАСЫ” жөнүндө Түркөмө №1 жана “Электрондук петиция” демилгеси боюнча бул аналитикалык отчеттун “Эл аралык практикада петицияларды берүү жана кароо АЛГОРИТМДЕРИ” жөнүндө Түркөмө №2 кара). Бул бөлүмдө чет өлкөлөрдөгү электрондук петицияларды ишке ашыруу практикасынын эң олуттуу аспектилерин гана баяндалды. Ошол эле учурда электрондук петицияларды ишке ашыруу практикасы бир топ тереңирээк талданган, бирок анын натыйжалары жалпыланган түрдө төмөндө корутунду катары берилди. Мында, бул корутундулар ченемдик укуктук базанын мүнөзүнүн окшоштугунан улам мурдагы советтер союзунун өлкөлөрүнүн практикасына көбүрөөк негизделет. Постсоветтик өлкөлөрдүн электрондук петициялар боюнча укук колдонуу практикасын талдоонун негизинде төмөнкүлөрдү белгилей кетүү керек:

1. Мамлекеттик органдардын жана/же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын Интернет тармагында электрондук петицияларды берүүгө да, аны колдогон жарандардын электрондук кол тамга аркылуу петицияга кошулуусуна (добуш берүүгө/кол коюуга) да мүмкүндүк берген атайын

- маалыматтык порталынын болушу, электрондук петициялардын ийгиликтүү болушунун милдеттүү шарты болуп саналат.
2. Көптөгөн өлкөлөрдө петицияларды колдоо үчүн добуш берүү үчүн жогорку чектик маанилерди коюу петицияларды берүү жана кошулуу процессин натыйжалуу ишке ашырууга мүмкүн болбогон фактор болуп саналат.
 3. Петицияларды берүү практикасы талданган бардык өлкөлөрдө петицияларды берүү, ага кошулуу жана аны кароо, анын түшүнүгү, жол-жоболору, мөөнөттөрү жана башка олуттуу аспектилер мыйзамд деңгээлинде бекитилип, анда петицияга байланыштуу жол-жоболор жана шарттар майда-чүйдөсүнө чейин кеңири жөнгө салынган.
 4. Көпчүлүк өлкөлөрдө жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин чектөөгө алып келиши мүмкүн болгон, же болбосо улуттук коопсуздук коркунучун пайда кылышы мүмкүн болгон маселелерди аныктоо аркылуу петициялардын негизинин так чөйрөсү аныкталган.
 5. Бардык өлкөлөрдө петиция институтун эки этаптуулугу байкалат, анда петициянын биринчи этабы катары петицияны берүү жана аны колдоо үчүн жарандардан кол чогултуу саналат, ал андан ары, эгерде калк жактырган болсо, экинчи этапка өтөт, ал кызмат адамы (адамдар) тарабынан маселени түшүнүүнү, аны чечим чыгаруу үчүн өзүнө өндүрүшкө кабыл алууну, кайрылуунун маңызын чечүүнү, кызыкдар тараптарга билдирүүнү камтыйт.
 6. Дээрлик бардык өлкөлөрдө петиция мыйзамдарда каралган добуштардын санын алган учурда, мамлекеттик органдар тарабынан петицияны милдеттүү түрдө кароо белгиленген. Ар кайсы өлкөлөрдө петицияларды колдоо үчүн добуштардын саны түрдүү ыкмалар менен аныкталат. Бирок сөзсүз түрдө бул сандар мыйзам деңгээлинде аныкталган.
 7. Көпчүлүк өлкөлөрдө петицияны милдеттүү түрдө кароо үчүн талап кылынган добуштардын саны мамлекеттик бийлик органдарынын деңгээлине жараша дифференцияланат, мындан улам эң көп сан жогорку мамлекеттик органдар үчүн, башка мамлекеттик органдар үчүн өзүнчө, ири муниципалитеттер үчүн өзүнчө жана айылдар үчүн эң аз сан каралган. Бирок башка олуттуу болуп, кээ бир өлкөлөрдө (Украинада) петицияларды мамлекеттик жогорку органдарга жана муниципалитеттерге гана берүүгө боло тургандыгы саналат, бул көпчүлүк башка мамлекеттик органдар маселелерди чечүү үчүн чектелген компетенцияга ээ экендигин жана техникалык чектөөлөргө байланышкан мүмкүн эместикти же жарандарга петицияга (электрондук кол тамга аркылуу) кошулууга, эсептерди жүргүзүүгө, маалыматты автоматтык түрдө иштеп чыгууга жана эң негизгиси жарандардын электрондук кол тамгасын текшерүүгө мүмкүндүк берген Интернет тармагындагы өзүнүн маалыматтык порталынын жоктугун эске алганда туура болуп саналат.

3. Электрондук петицияларды киргизүү боюнча 2019-жылы сунушталган “Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” мыйзам долбооруна укуктук талдоо

Ушул укуктук талдоо жөнгө салуу негизи "петиция" институтун киргизүү болуп саналган "Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө" мыйзам долбоорунун жүргүзүлүшү. Аталган мыйзам долбоору 2019-жылы иштелип чыгып, коомдук талкууга коюлган. Долбоордун демилгечилери Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин VI чакырылышынын депутаттары А.Касымалиева, А.Карашев, А.Нурбаев, Н.Никитенко, А.Осмонова, С. Нышанов, М. Аманкулов, О. Бакиров, Д. Бекешев болгон. Чындыгында мыйзам долбоорунун демилгечилери жана ТУИБнын эксперттери тарабынан мыйзам долбоорун иштеп чыгуу боюнча жана петициялардын маанисин, берүү жана кароо тартибин жана шарттарын коомчулукка түшүндүрүү, маалымдоо боюнча эбегейсиз көп иштер жүргүзүлгөн. Буга далил катары ЖМКнын онлайн-басылмаларындагы электрондук петициялар тематикасын чагылдырган макалалар кызмат кылардыгын, аталган тематика боюнча макалалардын контенттик анализинин алкагы айгинелейт. 2019-жылдан 2023-жылга чейин 13 макала: 2019-жылы 5, 2020-жылы 7 жана 2023-жылы 1 макала жарыяланган. Бирок, тилекке каршы, долбоор КР Жогорку Кеңеши тарабынан колдоого алынган эмес. "Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө" мыйзам долбоорун укуктук талдоонун негизги максаты электрондук петициялар боюнча мыйзам долбоорун андан ары өркүндөтүү боюнча ишмердүүлүктө эске алуу үчүн мыйзам долбоорунун күчтүү, алсыз жактарын жана тобокелдиктерин аныктоо болуп саналат.

"Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору менен төмөнкү 2 мыйзамга өзгөртүүлөр жана толуктоолор сунушталган:

1. "Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2007-ж., № 5, 458-ст.);
 2. "Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2011-ж., 10-берене, 1514-ст).
1. "Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесине "петиция" термининин аныктамасын толуктоо боюнча гана төмөнкүдөй мазмунда сунушталган:

"Петиция – жарандардын ченемдик укуктук актыларды (конституцияны жана мыйзамдарды кошпогондо) өркүндөтүү, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишин жакшыртуу, мамлекеттин жана коомдун экономикалык, саясий, социалдык-маданий жана башка иш чөйрөлөрүнүн маселелерин чечүү боюнча сунуштарын, ошондой эле жарандардын конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин же башка адамдардын конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашырууга көмөктөшүү жана аталган органдардын жана кызмат адамдарынын ишиндеги кемчиликтерди жоюу жөнүндө өтүнүктөрүн камтыган, мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан аларды кароонун өзгөчө тартиби караган жамааттык кайрылуу.

Петицияга статус берүү жана петицияларды кароонун тартиби үчүн жазуу жүзүндө же электрондук түрдө кол койгон жарандардын төмөңчегинин саны тиешелүү түрдө аткаруу бийлигинин органдары, башка мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары үчүн Кыргыз Республикасынын Президенти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.».

Берилген "петиция" аныктамасынын юридикалык талдоосу, анын укуктук жөңгө салуунун кемчиликтери катары жана кийинки укук колдонууга терс таасирин тийгизиши мүмкүн болгон төмөңкү аспектилерди аныктады:

1. "Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинде "кайрылуу", "арыз", "даттануу" жана "жамааттык кайрылуу" терминдеринин аныктамалары берилген. Албетте, петиция өзүнүн мазмуну боюнча кайрылуулардын бир түрү болуп саналат. Сунушталган "петиция" аныктамасында петиция – бул **жарандардын жамааттык кайрылуусу** деп көрсөтүлгөн, бул болсо петициялардын мазмунуна ылайык келет. Бирок "Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинде "жамааттык кайрылуу" деген аныктама берилген, ал эки же андан ашуун жарандын кайрылуусу, жарандардын атынан уюмдардын кайрылуусу, ошондой эле митингдердин жана жыйналыштардын резолюциялары болуп саналат. Ошентип, сунушталган аныктама "петиция" түшүнүгүнүн анын маңызын ачып берип, кайрылуунун башка түрлөрүнөн чектеп бөлбөстөн, мыйзамдарда буга чейин белгиленген түшүнүктөргө карама-каршы келет. Укук колдонууда мыйзам чыгаруучу аныктаманы так чектебегендиктен, аткаруучуларга кайсы кайрылууну жамааттык кайрылуу деп, ал эми кайсынысын петиция деп эсептөөгө кыйын болот.
2. Сунушталган мыйзам долбоорунун "петиция" аныктамасында петициянын предмети: мыйзамдарды өркүндөтүү, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишин жакшыртуу, коомдук турмуштун түрдүү тармактарындагы маселелерди чечүү боюнча сунуштар, ошондой эле жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашырууга көмөктөшүү жана аталган органдардын жана кызмат адамдарынын ишиндеги кемчиликтерди жоюу жөнүндө өтүнүчтөрү болуп саналат. Аталган учурда "петиция" аныктамасы кайра эле кайрылуулардын башка түрлөрүнөн айырмасын белгилебейт. Анткени "сунуш" аныктамасында, мыйзамдарды өркүндөтүү, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иштерин жакшыртуу, мамлекеттин жана коомдун ишинин экономикалык, саясий, социалдык маданий жана башка чөйрөлөрүнүн маселелерин чечүү боюнча жарандын сунуштарын камтыган кайрылуунун бир түрү деп көрсөтүлгөн. Кайрылуунун "арыз" түрү жарандын өзүнүн конституциялык укуктары менен эркиндиктерин ишке ашырууга көмөк көрсөтүү тууралуу же болбосо мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын бузулушу жөнүндөгү, ошондой эле аталган органдардын жана кызмат адамдарынын ишиндеги кемчиликтери жөнүндөгү өтүнүчүн камтыйт. Ошентип, кайрылуунун башка түрлөрүнүн аныктамалары менен "петицияны" аныктамасынын негиздеринин бирдейлиги көрүнүп турат. Калыстык үчүн белгилей кетчү нерсе, бир гана айырмачылык болуп сандык курамы гана саналат, петицияларды жарандар беришет, ал эми сунуштарды жана арыздарды жаран гана берет, б.а. жекелик санда.

3. Сунушталган мыйзам долбоорунда "петиция" аныктамасында, петиция ченемдик укуктук актыларды жакшыртуу боюнча жарандардын сунуштарын камтышы мүмкүн экендиги белгиленген. Ошол эле учурда, кашаанын ичинде "конституцияны жана мыйзамдарды кошпогондо" деп жазылган, бул жарандар петиция аркылуу коомдун жана мамлекеттин жашоо-турмушунун бардык чөйрөлөрүн жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылардын негизги түрү болуп саналган мыйзамдарды жакшыртуу боюнча сунуштарды бере алышпайт дегенди билдирет. Ошентип, петициялар Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин токтому сыяктуу мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды өркүндөтүү боюнча сунуштарды гана камтылышы мүмкүн. Албетте, бул чектөө петициянын маанисин формалдуулукка айлантып, петициянын маанисин кыйла жокко чыгарат.

4. Петициялар өзүнүн өзгөчөлүгү боюнча жеке мүнөздөгү арыздардан, даттануулардан жана сунуштардан айырмаланып, аныкталбоочу көптөгөн адамдарга байланышкан маселелерге тиешелүү экендигин эске алып,

"петиция" аныктамасында жарандарды гана көрсөтүү анык кемчилик болуп саналат. Анткени петицияны юридикалык жактар, коомдук уюмдар да бере алат жана берүүгө тийиш. Балким, эгерде эл аралык тажрыйба боюнча айтсак, жарандыгы жок адамдар, кайрылмандар, чет өлкөлүк адамдар да бере алат. Бирок, жогоруда аталган Мыйзамда көрсөтүлгөн кайрылуулардын (сунуштардын, арыздардын жана даттануулардын) түрлөрүнүн бардык аныктамаларында жарандар гана көрсөтүлгөнүн эске алуу керек, антсе да укук колдонуу практикасында бул Кыргыз Республикасынын жарандары эместердин же юридикалык жактардын мамлекеттик бийлик органдарына жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына сунуштар, арыздар жана даттануулар менен кайрылуу укугунан ажыратпайт. Андан тышкары, мыйзамдын аталышынын өзү "Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө" деп айтылат, бул туурадай эмес. Ошого карабастан, петициянын

"Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө" КР Мыйзамынан ҮЗҮНДҮЛӨР:

жарандын кайрылуусу (мындан ары - кайрылуу) - жазуу жүзүндө, электрондук же оозеки формада баяндалган сунуш, арыз, даттануу;

сунуш - мыйзамдарды жана башка ченемдик укуктук актыларды өркүндөтүү, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өзалдынча башкаруу органдарынын иштерин жакшыртуу, мамлекеттин жана коомдун ишинин экономикалык, саясий, социалдык маданий жана башка чөйрөлөрүнүн маселелерин чечүү боюнча жарандын сунуштарын камтыган кайрылуу;

арыз - жарандын өзүнүн конституциялык укуктары менен эркиндиктерин же башка адамдардын конституциялык укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашырууга көмөк көрсөтүү тууралуу жарандын өтүнүчүн камтыган кайрылуу, же болбосо мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын бузулушу, ошондой эле аталган органдардын жана кызмат адамдарынын ишиндеги кемчиликтери жөнүндөгү билдирүү;

даттануу - жарандын анын бузулган укуктарын жана эркиндиктерин же мыйзамдуу кызыкчылыктарын же болбосо башка адамдардын укуктарын, эркиндиктерин же мыйзамдуу кызыкчылыктарын калыбына келтирүү жөнүндөгү өтүнүчүн камтыган кайрылуу;

жамааттык кайрылуу - эки же андан ашуун жарандын кайрылуусу, жарандардын атынан уюмдардын кайрылуусу, ошондой эле митингдердин жана жыйналыштардын резолюциялары;

укуктук табиятында петициянын демилгечилери менен мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ортосундагы айрым маселелер боюнча карама-каршылыктар жана петициялардын резонанстуулугу (коомдук маанилүүлүгү) камтылгандыгын эске алганда, петицияны берүү укугуна коомдук уюмдар – юридикалык жактар да ээ экендигин көрсөтүү артыкчылык болуп саналмак. Андай болбогон учурда, коомдук уюмдардын петиция берүү укугун көрсөтпөө петицияны кабыл албоонун жана кароодон баш тартуунун формалдуу себеби болушу мүмкүн.

5. «Петиция» түшүнүгүнүн сунушталып жаткан аныктамасында «мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан аларды кароонун өзгөчө тартибин карайт» деп белгиленген. «Петиция» түшүнүгүнүн аныктамасынын бул бөлүгү кайрылуулардын башка түрлөрүнөн петициялардын өзгөчөлүгүн баса белгилеген классификациялоочу мүнөздөмө болуп саналат. Бирок, башка жагынан алып караганда, лингвистикалык жактан «петиция» термининин аныктамасынын бул бөлүгү туура эмес, анткени «карап чыгуунун өзгөчө тартибин карайт...» деген сөз сүйлөмдүн зат атоочтору менен да, этиштери менен да байланышпайт. «Петиция» түшүнүгүнүн аныктамасынын бул бөлүгүнүн маанисине таянсак, болжол менен «өзгөчө тартипте каралууга тийиш...» деп жазылышы керек эле.
6. «Петиция» термининин аныктамасында *«Петиция статусун берүү жана петицияларды кароонун тартиби үчүн жазуу жүзүндө же электрондук түрдө кол койгон жарандардын минималдуу саны аткаруу бийлигинин органдары, башка мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары үчүн тиешелүүлүгүнө жараша Кыргыз Республикасынын Президенти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат»* деген бөлүктө төмөнкүлөрдү белгилей кетүү керек: биринчиден, бул бөлүк жөнгө салуучу ченем болуп саналат жана «Жарандардын кайрылууларынын тартиби жөнүндө» Мыйзамда колдонулган терминдердин мазмунун ачып берүүчү 1-беренеге киргизилбеши керек болчу, берененин аталышы муну тастыктап турат. Экинчиден, сүйлөмдүн мааниси юридикалык техника жана лингвистикалык эрежелердин көз карашынан алганда эки жактуу угулат. Алсак, Кыргыз Республикасынын Президенти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан петиция статусун берүү үчүн жарандардын минималдуу саны жана петицияны кароонун тартиби аткаруу бийлигинин органдары, башка мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары үчүн гана аныкталат деген түшүнүктү билдиреби же бул Кыргыз Республикасынын Президенти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү петиция статусун берүү үчүн жарандардын минималдуу санын жана петицияны кароонун тартибин өздөрүнө карата аныктайт деген түшүнүктү билдиреби? Түшүнүксүз. Эгерде биринчи вариант болсо, анда суроо туулат, мисалы, Жогорку Кеңеш аткаруу бийлигинин органдары үчүн кантип аныктайт?

2. «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү сунушталган, алар көпчүлүк учурда жаңы берилген ыйгарым укуктарга ылайык келтирүү үчүн Жогорку Кеңешке петицияларды жана башка юридикалык аспектилерди кароо боюнча ыйгарым укуктарды берүүгө тиешелүү.

Укуктук талдоо жүргүзүү үчүн «петиция» термининин сунушталган аныктамасы кызыгууну туудурат, «Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө» Мыйзам үчүн

келтирилген «петиция» термининин аныктамасынан айырмаланып, КР Жогорку Кеңеши тарабынан каралууга тийиш болгон петиция үчүн беш миң жана андан ашык жарандын саны белгиленген. Бирок, ошол эле учурда «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Мыйзамда петицияны берүүнүн жана кароонун тартиби, мөөнөттөрү, ага карата талаптар, анын ичинде петицияга кошулуу жол-жоболору каралган эмес. Петицияны берүүнүн жана кароонун көпчүлүк жол-жоболук аспектилери «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин петицияларды кароо тартиби жөнүндө» жободо белгиленген. Бирок ченемдик укуктук актынын ушул долбоору мыйзам алдындагы акты болгондугунан улам, анын мазмунуна юридикалык талдоо жүргүзүү өзгөчө мааниге ээ эмес.

Тыянактар: жогоруда баяндалгандардын негизинде, ошондой эле мыйзам долбоорунда камтылбаган / каралбаган аспектилерге талдоо жүргүзүүнүн натыйжасында жогоруда көрсөтүлгөн көйгөйлүү аспектилерден тышкары төмөнкү жалпы тыянактарды белгилей кетүү керек:

1. Мыйзам долбоорунда петиция берүүнүн жана кароонун тартиби, мөөнөттөрү, ага карата коюлган талаптар, анын ичинде петицияга кошулуу жол-жоболору каралган эмес. Бул шарттардын жана жол-жоболордун каралбагандыгы петиция берүү жана аларга кошулуу боюнча жарандардын укуктарын жана милдеттерин чектөөгө алып келет. КР Конституциясынын 23-беренесине ылайык адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын менен адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо максатында Конституция жана мыйзамдар менен гана чектелиши мүмкүн. Демек, петицияны берүүнүн жана кароонун тартиби, мөөнөттөрү, ага карата талаптар, анын ичинде петицияга кошулуу жол-жоболору мыйзам деңгээлинде гана аныкталышы керек. Ошондой эле, мыйзам деңгээлинде негизги жоболорду жөнгө салбай туруп, мыйзам алдындагы актылар менен гана, мисалы, «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан петицияларды кароонун тартиби жөнүндө» жобосу аркылуу петицияга кошулуу жол-жоболорун, петицияны берүүнүн жана кароо тартибин, мөөнөттөрүн, ага карата талаптарды белгилөө түп-тамырынан туура эмес болуп саналат.
2. Мыйзам долбоорунун негиздеме-маалым катында электрондук петицияларга өзгөчө көңүл бурулган, бирок мыйзам долбоорунун өзүндө электрондук петициялар түшүнүгү толук ачылган эмес, ошондой эле электрондук петицияларды берүү, кошулуу жана кароо тартиби да аныкталбаган. Мыйзам долбоорунда электрондук петициялар боюнча «электрондук кол койгон жарандар» деп бир гана жерде айтылган, бул мыйзамдын долбоору менен негиздеме-маалым катынын максаттарынын, милдеттеринин жана мазмунун дал келбегендиги күбөлөндүрөт. Айрыкча, эл аралык практикада онлайн петициялардын өнүгүшүн жана азыркы коомдун күнүмдүк жашоосунда телекоммуникация, Интернет жана маалымат технологияларын өркүндөтүшүн эске алганда.
3. Мыйзам долбоорунда петициялардын колдонулушунун так чек арасы/чектери аныкталган эмес, ушуга байланыштуу петицияларды берүүдө, кошулууда жана кароодо ар-кагдай тобокелдиктер келип чыгат, алар мамлекеттик саясатка карама-каршы келишине, жарандардын укуктарын менен эркиндиктерин бузушуна, же болбосо коомдо конфликттик жагдайлардын

жана мамлекеттин коопсуздугуна коркунучтардын пайда болушуна алып келиши мүмкүн.

- 4. Мыйзам долбоорунда электрондук петицияны берген же кол койгон адамдардын инсандыгын идентификациялоо (верификация) жана электрондук петицияны колдоого алынган/жактырылган деп таануу үчүн сандык курамды чектөө маселеси чечилген эмес. Бул маселе чечилбеген учурда, электрондук петициялар толук ишенимди жаратпайт. Анткени, интернет-платформа үчүн ар кандай петицияга чексиз жолу добуш бере ала турган фейк-ботторду түзүүдө эч кандай кыйынчылыктын жоктугу электрондук петицияга кол топтоо боюнча ишенимдүү жыйынтыктарды бербейт.*

Ошентип, мыйзамдын долбоорунда «петиция» институтунун табиятынын ченемдик жактан бекемдөөсү жоктугу менен шартталган кемчиликтери көрүнүп турат, анткени, «петиция» институтунун өз ичине камтый турган материалдык бөлүгүн да (түшүнүгү, принциптери, белгилери, колдонуу чөйрөсү), ошондой эле процессуалдык бөлүгүн — петицияларды берүү, кошулуу жана кароо боюнча аракеттердин конкреттүү алгоритми дагы аныкталган эмес.

Жүргүзүлгөн талдоонун жыйынтыгынын негизиндеги электрондук петицияны киргизүү боюнча жалпы сунуштар

Петиция берүү укугу өзүнүн укуктук табияты боюнча жарандардын салттуу кайрылууларынан айырмаланат, ушуга байланыштуу аларды кароонун өзгөчө тартиби каралышы керек. Ушул аналитикалык отчетто кеңири чагылдырылган "петиция" институтунун бардык өзгөчөлүктөрүн эске алып, "Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу ("Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына, "Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына)" Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоорун кошумча жеткире иштеп чыгуу керектиги максатка ылайыктуу. Мында петицияны берүү, кошулуу жана кароо боюнча бардык жол-жоболору жана шарттары дал ушул Мыйзамдын деңгээлинде каралууга тийиш. Түрдүү укуктук институттар, анын ичинде "петиция" институту илимий-теориялык материалдарга негизделген материалдык укуктук бөлүккө ээ экендигин, ошондой эле электрондук петициялар боюнча аракеттердин алгоритмин жана аларды аткаруунун шарттарын белгилеген жол-жоболук (процессуалдык) укуктук бөлүккө ээ экендигин эске алып, аларды мыйзам долбооруна киргизүү үчүн төмөнкүлөрдү камсыз кылуу керек:

I. материалдык укуктук бөлүгү боюнча:

- 1) мыйзамдын түшүнүк бөлүгүндө "петиция" термининин аныктамасын кайрылуулардын башка түрлөрүнүн – сунуштардын, арыздардын жана даттануулардын аныктамаларынан ажыратып тактоо. Өзгөчө "жамааттык кайрылуу" түшүнүгүнөн;
- 2) жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин бузулушуна жана жарандардын коопсуздугуна коркунуч алып келиши мүмкүн болгон тобокелдиктерди алдын алуу үчүн петициялардын негизи боло албаган маселелердин так чөйрөсүн аныктоо;
- 3) петиция берген адамдардын жана петицияга кошулган адамдардын коопсуздугунун кепилдиктерин камсыз кылуу;
- 4) петицияга карата талаптарды, анын ичинде петицияны жактыруу үчүн добуштардын саны, кол тамгаларды верификациялоо жана электрондук петициялар боюнча домендерди расмий органга байланыштыруу боюнча талаптарды белгилөө;
- 5) мамлекеттик бийлик органдары жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан колдоого алынган петицияны кароонун милдеттүүлүгүн аныктоо;
- 6) тараптардын жоопкерчилиги катары петицияны кароодо берилген жалган маалыматтардын айынан, мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын мыйзамсыз аракеттеринин (аракетсиздиктин) натыйжасында келип чыккан чыгымдарынын ордун толтуруунун негиздерин белгилөө.

II. процессуалдык укуктук бөлүгү боюнча:

- 1) петицияны, атап айтканда электрондук петицияны берүүнүн жол-жоболорун жана шарттарын, ошондой эле аны каттоо, анын ичинде берилген петицияга экспертиза жүргүзүү жана берилген петицияны мамлекеттик бийлик органынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын Интернет тармагындагы маалымат порталына жайгаштыруу маселелерин аныктоо;

- 2) петициянын негизин жактырган жарандардын петицияга кошулуу жана аны жактырылды деп таануу жол-жоболорун белгилөө;
- 3) мамлекеттик бийлик органы жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан колдоого алынган петицияны кароо тартибин аныктоо;
- 4) маалыматтык порталда петицияны берүүнүн, каттоонун, жайгаштыруунун жана кошулуунун, мамлекеттик бийлик органынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын петицияны кароосунун мөөнөттөрүн кароо.

**“Электрондук петиция” демилгесин жүзөгө ашыруу боюнча эл аралык практиканы салыштыруу
МАТРИЦАСЫ**

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
Укуктук негиз (мыйзам чыгаруу базасы)	– 2012-жылдын 7-майындагы №601 Россия Федерациясынын Президентинин Жарлыгы ¹ ; – 2013-жылдын 4-мартындагы №183 Россия Федерациясынын Президентинин Жарлыгы ²	2023-жылдын 2-октябрындагы №31-КРМ Казакстан Республикасынын Мыйзамы. ³ (көбүн эсе КР Административдик процедуралык-процесстик кодексине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү)	- 2020-жылдын 2-мартындагы №5353-ПЖ Өзбекстан Республикасынын Президентинин Жарлыгы ⁴ ; - 2018-жылдын 2-апрелиндеги №1600-III/ПК-322-III Өзбекстан Республикасынын Жогорку	2015-жылдын 28-октябрындагы №577-VIII Украинанын Мыйзамы ⁶	2017-жылдын 18-майындагы №245 Грузиянын Өкмөтүнүн токтому ⁷	2014-жылдын 12-мартындагы RT I, 2014-жылдын 1-апрелиндеги 1 Эстон Республикасынын Мыйзамы ⁸ ; 2003-жылдын 11-февралындагы RT I, 2007,44,316 Эстон Республикасынын Мыйзамы ⁹

¹ Россия Федерациясынын Президентинин 2012-жылдын 7-майындагы №601 «Мамлекеттик башкаруу системасын өркүндөтүүнүн негизги багыттары жөнүндө» жарлыгы

² Россия Федерациясынын Президентинин 2013-жылдын 4-мартындагы №183 «Россиянын коомдук демилгеси» интернет-ресурсун колдонуу менен РФ жарандары тарабынан багытталган коомдук демилгелерди кароо жөнүндө» жарлыгы

³ 2023-жылдын 2-октябрындагы №31-КРМ «Коомдук контроль, административдик жол-жоболорду өркүндөтүү маселелери боюнча Казакстан Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Казакстан Республикасынын Мыйзамы

⁴ «2017-2021 — жылдары "ИЛИМДИ, АГАРТУУНУ ЖАНА САНАРИПТИК ЭКОНОМИКАНЫ ӨНҮКТҮРҮҮ ЖЫЛЫНДА" Өзбекстан Республикасын өнүктүрүүнүн беш артыкчылыктуу багыттары боюнча иш-аракеттер стратегиясын ишке ашыруу боюнча мамлекеттик программа жөнүндө» ӨР Президентинин Жарлыгы

⁶ Украинанын 2015-жылдын 28-октябрындагы №577-VIII «Электрондук кайрылуу жана электрондук петиция боюнча» жарандардын кайрылуулары жөнүндө» Украинанын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» мыйзамы

⁷ Грузиянын Өкмөтүнүн 2017-жылдын 18-майындагы №245 «Электрондук петицияларды берүү үчүн электрондук порталды (change.gov.ge) түзүү жөнүндө жана ушул порталды пайдалануу шарттарын бекитүү жөнүндө» токтому

⁸ Эстон Республикасынын Президентинин 2014-жылдын 25-мартындагы №393 токтому менен жарыяланган Эстон Республикасынын 2014-жылдын 12-мартындагы RT I, 2014-жылдын 1-апрелиндеги 1 “Билдирүүлөргө жана түшүндүрүү жөнүндө суроо-талаптарга жооп берүү тууралуу мыйзамга, ошондой эле Рийгикогунын Регламентине жана Регламент жөнүндө мыйзамга өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” мыйзамы.

⁹ 2003-жылдын 11-февралындагы RT I, 2007,44,316 “Рийгикогунын иш регламенти жана тартиби жөнүндө мыйзам” Эстон Республикасынын Мыйзамы

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
			өкүлчүлүктүү органдарынын биргелешкен токтому ⁵			
«Петиция» термининин түшүнүгү	Петициянын ордуна "коомдук демилгелер" түшүнүгү колдонулат	Петиция - мамлекеттик органга, жергиликтүү өкүлчүлүктүү жана аткаруу органына электрондук документ формасында жөнөтүлгөн жана ушул Кодексте белгиленген тартипте каралган жамааттык билдирүү, сын же сунуш	Башка түшүнүк колдонулат, бирок мазмуну боюнча петицияга шайкеш келет. Электрондук жамааттык кайрылуу (кайрылуу) - электрондук формада компетенттүү мамлекеттик органдарга «Mening fikrim» веб-порталы аркылуу берилген кайрылуу	Электрондук петиция өзүнчө тартипте берилген жана каралган Украинанын Президентине, Жогорку Радасына, Министрлер Кабинетине жана ЖӨБ ¹⁰ органдарына жамааттык кайрылуунун өзгөчө формасы таанылат	Электрондук петиция - ichange порталы аркылуу эрежелерге жана шарттарга ылайык Грузия Өкмөтүнүн жообун суроо	Кыргыз тилине которгондо "жамааттык кайрылуу" түшүнүгү колдонулат. Жамааттык кайрылуу - Рийгикогага ¹¹ элдик демилге катары киргизилген, колдонуудагы жөнгө салууну өзгөртүү же коомдук турмушту мыкты уюштуруу жөнүндө элдик сунуш катары киргизилген кайрылуулар саналат, аны аткаруу Рийгикогунун компетенциясына кирет

⁵ Өзбекстан Республикасынын Олий Мажилисинин Мыйзам чыгаруу Кенгаши палатасынын жана Өзбекстан Республикасынын Олий Сенатынын Кенгашинин биргелешкен 2018-жылдын 2-апрелиндеги № 1600-III/ПК-322-III «Жамааттык кайрылууга жарандардын конституциялык укуктарын камсыз кылуу боюнча кошумча чаралар жөнүндө» токтому

¹⁰ ЖӨБ – жергиликтүү өз алдынча башкаруу

¹¹ Рийгикогу (эст. Riigikogu, түз которулуусу — «Мамлекеттик чогулуш») — Эстон Республикасынын мамлекет башчысын шайлоочу жана Республиканын Өкмөтүнүн, аткаруу бийлигинин ишмердүүлүгүн контролдоо жүргүзүүчү, эң жогорку өкүлчүлүктүү жана мыйым чыгаруучу органы.

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
Петициянын негизи	Өлкөнү социалдык-экономикалык өнүктүрүү, мамлекеттик жана муниципалдык башкарууну өркүндөтүү маселелери боюнча	Түз аныкталган эмес, бирок петициянын негизи боло албаган өзгөчө маселелер белгиленген	Түз аныкталган эмес, бирок петициянын негизи боло албаган өзгөчө маселелер белгиленген	Түз аныкталган эмес, бирок петициянын негизи боло албаган өзгөчө маселелер белгиленген	Грузия Өкмөтүнүн компетенциясына кирген маселелер	Учурдагы абалды, коомдук турмушту уюштурууну өзгөртүү боюнча сунуштар
Петицияларды ким бере/жөнөтө алат	18 жашка толгон, "Идентификациялоонун жана аутентификациянын бирдиктүү тутуму..." федералдык мамлекеттик маалымат тутумунда катталган Россия Федерациясынын жарандары	Казакстан Республикасынын жараны	он сегиз жашка толгон, «Mening fikrim» веб-порталы аркылуу компетенттүү мамлекеттик органга кайрылган Өзбекстан Республикасынын жараны	Электрондук петициялар менен органдын расмий веб-сайты же коомдук бирикменин веб-сайты аркылуу кайрылган Украинанын жарандары	ichange порталына катталган Грузиянын бардык жашы жеткен жарандары	16 жашка толгон Эстониянын туруктуу жашоочусу (туруктуу жашоочу болуп Эстониянын, Европа биримдигинин, Швейцариянын жарандары же жашап турууга укугу же туруктуу жашоого укугу бар чет өлкөлүк адамдар)
Петиция кайда жана кантип берилет/жөнөтүлөт	Атайын форманы толтуруу аркылуу "Россия коомдук демилгеси" интернет-ресурсу	Мамлекет менен жарандык коомдун өз ара аракеттенүүсү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу орган тарабынан аныктала турган интернет-ресурсу же жазуу жүзүндөгү арыз түрүндө	Компетенттүү органдын id.gov.uz веб-порталына катталуу аркылуу «Mening fikrim» веб-порталына	Украинанын Президентине, Жогорку Радасына, Министрлер Кабинетине, ЖӨБ органына же кол чогултууну жүргүзгөн коомдук бирикменин веб-сайтына	ichange порталы Петиция берүү үчүн ichange порталына токтомдо аталган маалыматтарды көрсөтүү менен катталуу зарыл	Белгиленген талаптарга жооп берген арыз (петиция) Рийгигогунун башкармалыгына кагаз жүзүндө же электрондук формада берилет
Добуш берүү үчүн жайгаштырылганга	Жайгаштыруунун алдында	Петицияга 50дөн кем эмес жаран	- 5 адамдан кем эмес курамдагы	Текшерүү жүзөгө ашырылат, бирок	Петициянын белгиленген	Петиция (жамааттык

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
чейин берилген петицияны кароо/текшерүү жол-жоболору	коммерциялык эмес уюм тарабынан 2 айдан ашпаган мөөнөттө болжолдуу экспертиза жүргүзүлөт	кошулган шартта 20 күндүн ичинде ыйгарым укуктуу орган петицияны текшерүүнү жүзөгө ашырат	топ тарабынан добуштарды чогултуу үчүн кайрылуунун демилгечисине анын колдоого шилтеме жөнөтүлөт; - Модератор тарабынан 5 күндүн ичинде экспертиза жүргүзүлөт жана чечим ЖТ тарабынан кабыл алынат	мыйзамда жол-жоболору жөнгө салынган эмес. Мазмунунун логикасына таянып, петиция кимге берилсе, ошол эле адамдар текшерет.	талаптарга ылайык келишин текшерүү модератор коомдук жайгаштыруунун алдында же эгерде модератордо күмөн саноолор пайда болсо, петициялар боюнча эксперттик комиссиянын жыйынынын чакыруу аркылуу жүзөгө ашырылат	кайрылуу) кол коюлган түрдө берилет
Петицияны карап чыгуу үчүн жооптуу субъект	"Маалыматтык демократия фонду" маалыматтык демократияны жана жарандык коомду өнүктүрүү фонду" коммерциялык эмес уюму	Мамлекет менен жарандык коомдун өз ара аракеттенүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу орган	"Mening fikrim" веб-порталынын модератору. UZINFOCOM мамлекеттик маалымат системаларын түзүү жана колдоо боюнча бирдиктүү интегратору ЖЧКга ¹² караштуу веб-портал	Президент, Украинанын Жогорку Радасы, Украинанын Министрлер Кабинети, ЖӨБ органы жана түрдүү коомдук бирикме	Электрондук петициялар системасын башкарган мамлекеттик кызматкерден же мамлекеттик кызматкерлердин тобуна турган ichange модератору	Рийгикогунун башкармалыгы
Петицияны жайгаштыруудан баш тартуу үчүн негиздер	- Эгерде кайталап жөнөтүлсө (колдоо албаган же баш	Адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин	Башка адамдардын укуктарын, эркиндиктерин	Конституциялык түзүлүштү кулатууга, Украинанын	Маселелердин кеңири чөйрөсү, эгерде петициялар: жек	- Эгерде кайрылууга колдоонун зарыл

¹² ЖЧК – жоопкерчилиги чектелген коом

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
(петициянын негизи)	тартылган ж. б. учурларда); - Конституцияга, жалпы таанылган ченемдерге, жарандардын укуктарына жана эркиндиктерине шайкеш келбеген учурларда; - «Референдум жөнүндө» РФ ¹³ мыйзамына карама-каршы келбесе; - эгерде көйгөйдүн баяндалышын жана/же чечимин камтыбаса жана көйгөйдү чечүү жолдору негизделбесе	бузулушуна алып келе турган маселелер, конституциялык түзүлүшкө, коомдук тартипке, калктын саламаттыгына жана адеп-ахлагына шек келтире турган маселелер, КРнын көз карандысыз мамлекет катары статусунун, унитардыгынын жана аймактык бүтүндүгүнүн өзгөрүшү ж. б. сыяктуу маселелердин кеңири чөйрөсү	жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын, ошондой эле коомдун жана мамлекеттердин кызыкчылыктарын бузуу, жынысына, расасына жараша басмырлоо ж.б., аймактык бүтүндүктү өзгөртүү жөнүндө, колдонуудагы конституциялык түзүлүштү күч менен өзгөртүүгө чакыруу ж. б. маселелердин кеңири чөйрөсү	аймактык бүтүндүгүн бузууга, согушту, зомбулукту, ырайымсыздыкты үндөөгө, этностор аралык, расалык, диний касташууну тутандырууга, террористтик актыларды жасоого чакырууга, адам укуктарына жана эркиндиктерине кол салууга чакырыктарды камтый албайт	көрүү, басмырлоону, зомбулук коркутууларды, конституциялык түзүлүштү кулатууга же күч менен өзгөртүүгө чакырыктарды, улуттук, аймактык, диний же социалдык араздашууну тутандырууну ж. б. камтыса	болгон саны тиркелбесе; - эгерде кайрылуу мазмуну боюнча өндүрүштөн эки жылдан аз убакыт өткөн кайрылууга дал келсе; - эгерде берилген сунуш ЭР ¹⁴ Конституциясынын негизги принциптерине жана эл аралык келишимдерден келип чыккан ЭР эл аралык милдеттерине талашсыз шайкеш келбесе
Петицияны эркин жеткиликтүүлүктө жайгаштыруу үчүн шарттар:	- Петициянын белгиленген талаптарга шайкештиги; - петиция берилген учурда интернет-ресурста ошол эле негиз жөнүндө петициянын жоктугу	- Петицияга 50дөн кем эмес жарандын кошулушу; - петициянын белгиленген талаптарга шайкештиги; - петиция берилген учурда интернет-ресурста ошол эле негиз жөнүндө	- Кеминде 5 адам тарабынан кайрылууну жактыруу; - петициянын белгиленген талаптарга шайкештиги	Электрондук петициянын белгиленген талаптарга шайкештиги	Экспертизанын жыйынтыгы боюнча белгиленген талаптарга шайкештиги	Петиция (жамааттык кайрылуу) алдын ала кол коюлган түрдө берилет

¹³ РФ – Россия Федерациясы

¹⁴ ЭР – Эстон Республикасы

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
		петициянын жоктугу				
Петицияны жактырылган / колдоого алынган деп таануу шарттары	<p>а) Федералдык деңгээлдеги демилгени колдоого жарандардын 100 миңден кем эмес добушу;</p> <p>б) аймактык деңгээлдеги демилгени колдоого РФнын тиешелүү субъектинин аймагында туруктуу жашаган жарандардын 5%дан кем эмес добушу;</p> <p>в) муниципалдык деңгээлдеги демилгени колдоого тиешелүү муниципалдык түзүлүштүн аймагында туруктуу жашаган жарандардын 5%дан кем эмес добушу</p>	<p>- КР Өкмөтүнүн компетенциясына кирген маселелер боюнча КР жарандарынын 50 миң добушу;</p> <p>- жергиликтүү өкүлчүлүктүү органдары үчүн облус калкынын санынан КР жарандарынын 2% добушу;</p> <p>- жергиликтүү аткаруу органдары үчүн калктын санынан КР жарандарынын 1% добушу;</p> <p>- элүү миңден жогору калктын санында КР жарандарынын 5 миң добушу, калгандары үчүн - шаардык, райондук жергиликтүү өкүлчүлүктүү органдар үчүн калктын санынын кеминде 10% добушу;</p> <p>- райондордун, айыл</p>	<p>- ӨР Олий Мажлиси жана ӨР Министрлер Кабинети үчүн он миңден кем эмес колдоо добушу;</p> <p>- Каракалпакстан Республикасынын Жокаргы Кеңеси, Эл депутаттарынын облустук, Ташкент шаардык Кенгаштары үчүн беш миңден кем эмес колдоо добушу;</p> <p>- Эл депутаттарынын райондук, шаардык Кенгаштары үчүн миңден кем эмес колдоо добушу</p>	<p>- Украинанын Президентине, Жогорку Радасына, Министрлер Кабинетине даректелген петициялар үчүн жарандардын кеминде 25000 колтамгасы;</p> <p>- ЖӨБ органына электрондук петицияларды колдогон жарандардын колтамгаларынын санына карата талаптар жана колтамгаларды чогултуу мөөнөтү аймактык жамааттын уставы менен аныкталат</p>	Кеминде 10 000 (он миң) колдонуучу / жаран	Россия

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
		аймактарынын жергиликтүү аткаруу органдары үчүн элүү миңден жогору калктын санында КР жарандарынын 2 миң беш жүз добушу				
Добуш берүү мөөнөтү (жайгаштыруу күнүнөн тартып)	Бир жылдын ичинде	Алты айдын ичинде	90 күндүн ичинде	Үч айдан ашык эмес аралыкта	Жарыяланган күндөн тартып 30 календардык күндүн ичинде	Петиция кайрылуу берилген күндөн тартып 30 календардык күндүн ичинде башкармалык тарабынан каралат
Петиция жактарылгандан кийинки жол-жоболор	Экспертиза жүргүзүү жана ЧУАны ¹⁵ иштеп чыгуу боюнча чечим кабыл алуу үчүн тийиштүү деңгээлдеги ЖТга ¹⁶ жөнөтүлөт	Ыйгарым укуктуу орган тарабынан мамлекеттик органга, жергиликтүү өкүлчүлүктүү жана аткаруу органдарына жөнөтүлөт. Петиция милдеттүү түрдө кабыл алынууга, катталууга, эсепке алынууга жана каралууга тийиш	Модератор тарабынан компетенттүү мамлекеттик органга кийинки жумушчу күндөн кечиктирбестен жөнөтүлөт	Петиция даректелген органга кийинки жумушчу күндөн кеч эмес коомдук бирикме тарабынан жөнөтүлөт (петиция коомдук бирикмелер тарабынан берилген учурда)	Модератор тарабынан Өкмөт түзгөн жактырылган петицияны караган Петициялар боюнча эксперттер комиссиясына жөнөтүлөт	Эгерде Рийгигогу башкармалыгы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуу чечимин кабыл алса, анда ал аны компетенттүү комиссияга же Рийгигогунун комиссияларына жөнөтөт

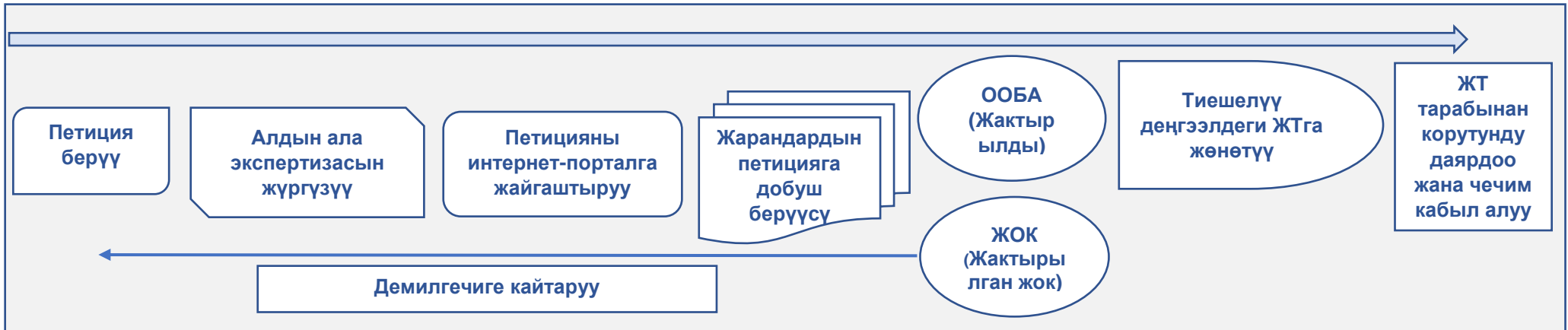
¹⁵ ЧУА – ченемдик укуктук актылар

¹⁶ ЖТ – жумушчу топ

Петициялар боюнча негизги маселелер	Россия Федерациясы	Казакстан Республикасы	Өзбекстан	Украина	Грузия	Эстония
Чечим кабыл алуу	ЖТ 2 айдын ичинде эксперттик корутунду даярдап, ЧУАны иштеп чыгуу же чара көрүү жөнүндө чечим кабыл алат	- Борбордук орган тарабынан катталган күндөн тартып 40 жумушчу күндөн көп эмес мөөнөттө; - жергиликтүү өкүлчүлүктүү жана (же) аткаруу органы тарабынан 20 жумушчу күндөн ашпаган мөөнөттө төмөнкүдөй чечим кабыл алынат: 1) петицияны толук же жарым-жартылай канааттандыруу жөнүндө; 2) петицияны канааттандыруудан баш тартуу жөнүндө	60 күндөн ашпаган мөөнөттө компетенттүү мамлекеттик орган тарабынан жактырылган кайрылуу каралып, чечим кабыл алынат	Электрондук петицияны кароо кечиктирилбестен, бирок добуш берүүнүн натыйжалары жөнүндө маалымат жарыяланган күндөн 10 жумушчу күндөн кеч эмес, ал даректелген органдын расмий веб-сайтына электрондук петицияга жооп жарыялоо менен жүзөгө ашырылат	Өкмөттүн администрация башчысы менен макулдашуу боюнча комиссиянын демилгеси менен петиция өкмөттүн жыйналышында петицияга өкмөттүн жообун ichange порталында расмий жарыялоо менен каралат	6 айдын ичинде төмөнкүдөй чечим чыгарылат: - мамлекеттик маанидеги маселени талкуулоону демилгелөө; - ачык жыйналыш уюштуруу; - компетенттүү мекемеге сунуш жөнөтүү; - өкмөткө сунуш жөнөтүү; - берилген сунушту четке кагуу; - кайрылууда берилген көйгөйдү башка ыкма менен чечүү

Эл аралык практикада петицияларды берүү жана кароо
 АЛГОРИТМДЕРИ

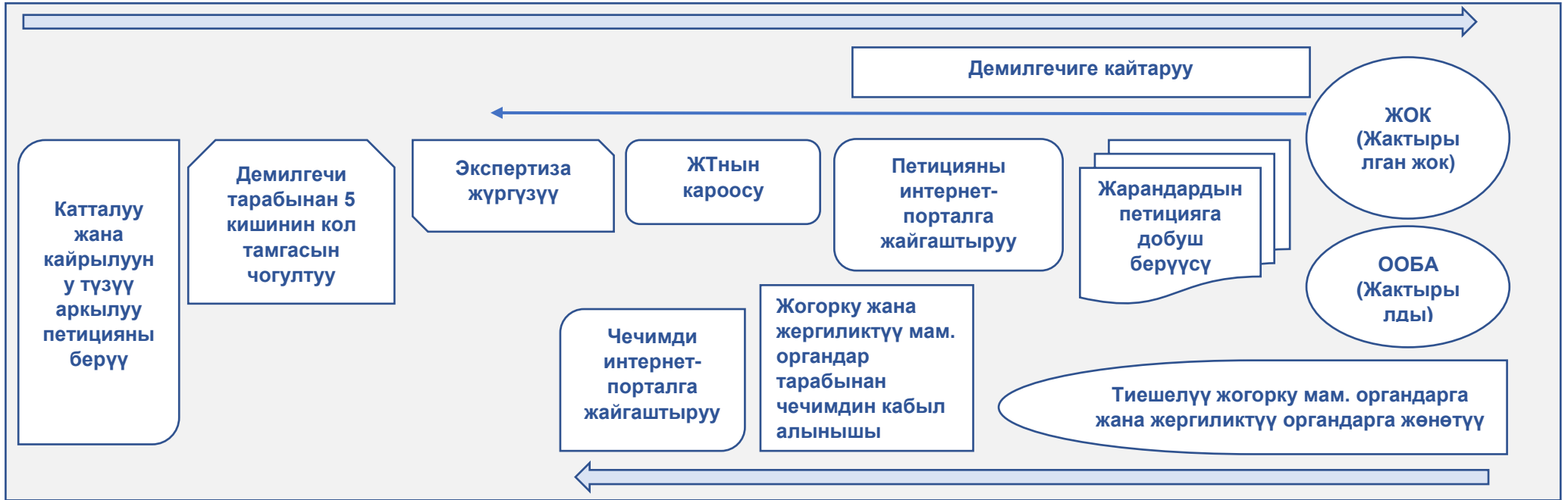
Россия Федерациясы

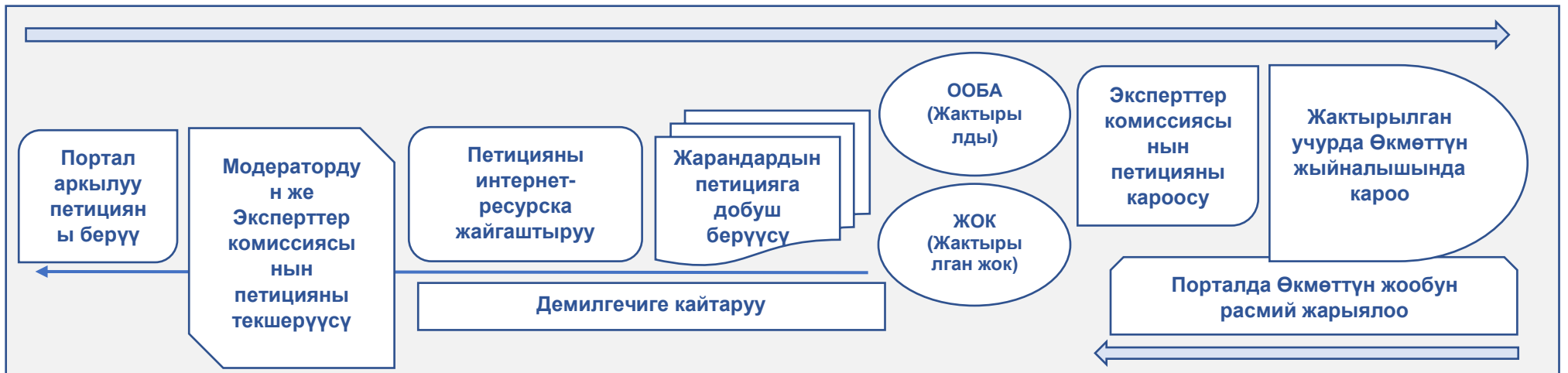
Эстония

Өзбекстан Республикасы

Грузия

Казакстан Республикасы

Украина

